

суспільства.

За економічною енциклопедією за редакцією С. В. Мочерного, трансформація – процес перетворення однієї економічної системи на іншу, що супроводжується відмиранням одних елементів, рис, властивостей і появою інших [4, с. 687].

Н. І. Гражевська розглядає трансформацію у широкому та вузькому розумінні. Так, трансформація у широкому розумінні – загальна форма розвитку економічних систем, пов'язана з еволюційними та революційними змінами, постійними переходами економічних систем із стійкого в нестійкий стан і навпаки (еволюція трактується як поступовий процес накопичення кількісних та якісних змін параметрів системи).

Трансформація у вузькому розумінні – внутрішня складова процесу загальної еволюції, пов'язана з порушенням рівноваги та поступовості, невизначеністю, незавершеністю, альтернативністю розвитку, наявністю особливих перехідних форм та специфічних елементів перехідних структур.

Економічна трансформація – якісні перетворення економічної системи, її вихід за межі стабільного функціонування та перехід у стан нерівноваги, кількісних і якісних змін різної інтенсивності та спрямованості. Водночас економічна трансформація є складним, різнорівневим та багатоаспектним процесом, який можна структурувати за глибиною (зміни кількісних параметрів економічної системи в рамках попередньої якості чи перехід до нової якості); за інтенсивністю (швидкі, переважно якісні, чи повільні, переважно кількісні, перетворення); за характером (еволюційні чи революційні); за спрямованістю (прогресивні, регресивні, циклічні, інверсійні); за охопленням елементів системи (часткові або загальносистемні) [3, с. 23].

Трансформація – це складний процес перетворення економічної системи, який передбачає кількісні та якісні зміни складових системи та сфер суспільного життя. Трансформація в Україні в 90-х роках ХХ століття розпочалася з прийняття 16 листопада 1990 року в Києві “Концепції переходу України до ринкової економіки” [5]. Вона супроводжувалась глибокою економічною кризою і передбачала послаблення одних типів і форм власності та посилення інших, зміну економічної структури, а отже, послаблення дії одних економічних законів і посилення інших.

Трансформація економіки України повинна забезпечити якісні перетворення усіх її елементів, структур і форм. В процесі трансформації необхідно враховувати рівень розвитку й структури продуктивних сил, національні традиції, рівень освіти та ін.

Використана література:

1. *Базилевич В. Д.* Экономическая теория: политэкономия : учебник / В. Д. Базилевич, В. Н. Попов, Е. С. Базилевич, Н. И. Гражевская. – К. : Знання ; М. : Рыбари, 2009. – 871 с.
2. *Бальцерович Л.* Соціалізм, капіталізм, перетворення / Л. Бальцерович. – Х. : Каравела, 2000. – 415 с.
3. *Гражевська Н. І.* Еволюція сучасних економічних систем : навч. посіб. / Н. І. Гражевська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2011. – 287 с.
4. *Економічна енциклопедія* : у 3 т. – Т. 3. (Поручництво) – Я (Японський центр продуктивності). П – Я / ред. : Б. Д. Гаврилишин, С. В. Мочерний. – К. : Акад. ; Т. : Акад. нар. госп-ва, 2002. – 952 с.
5. *Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки та землі від 01.11.1990* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної ради України / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90>.
6. *Папава В.* О терминологическом аспекте постсоциалистической трансформации // Общество и экономика. – 2005. – № 7-8. – С. 54-56.
7. *Трансформація в Польщі і в Україні* / за редакцією Анджея Антошевського, Антоніни Колодій, Криштофа Ковальчика. – Wrocław, 2010. – 746 с.

Аннотація

В статті раскрыта сутність поняття “трансформація” в отечественной економіці на основі взглядов учених. Выделены объективные предпосылки трансформационных преобразований економіки України.

Annotation

The article deals with the essence of the concept of “transformation” in the national economy on the basis of the views of leading scientists. Author determined objective conditions transformations of the economy of Ukraine.

УДК 330.111.62

Радченко В. В.

ВЛАСНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНА ВЛАДА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ

Трансформаційний процес в Україні ще раз підтвердив істинність наукових висновків щодо місця і ролі відносин власності в економічній системі суспільства. Найбільш вагомим серед них є визнання пріоритетності відносин власності як у визначенні характеру економічної системи, так і у її розвитку та формуванні інституту економічної влади.

В Україні в процесі переходу до постсоціалістичної (ринкової) економічної системи відбулися докорінні зміни у відносинах власності на засоби виробництва. Це стало підґрунтям для формування нового типу економічної влади. Відбулася перебудова всіх інститутів господарського механізму національної економіки. Проте ефективність нової соціально-економічної системи є досить низькою. Після двадцяти двох років трансформації економіка України так і не вийшла на рівень 1990 року. В країні поширені тіньова економіка та корупція, поглиблюється майнове розшарування. Нашу економіку вважають олігархічною і антисоціальною. У порівняльних таблицях конкурентоспроможності вона зайняла “почесне місце” серед малорозвинутих країн світу.

Потрібно відзначити, що уряди раз за разом оголошують досить прогресивні програми соціально-економічного розвитку. Такою є програма модернізації економіки в поєднанні із завданнями впровадження інноваційної моделі, втілення в життя цілої низки інших національних проектів (розв’язання енергетичної проблеми, скорочення державних витрат, експортно-імпортової та ін.). Однак реалістичність і соціальність всіх урядових ініціатив, на нашу думку, буде залежати, насамперед, від докорінної модернізації економічної влади, що ґрунтується на діючій системі відносин власності.

Суть проблеми в тому, що в нашій країні в процесі трансформаційних перетворень склалась неефективна і антисоціальна для ринкової економіки система власності. Роздержавлення і приватизація, як засоби створення цієї системи, здійснювалися в контексті руйнівної неоліберальної моделі розвитку і в темпі “шокової терапії”, яка прискорювала і робила більш глибокою руйнацію вітчизняної економіки. Один із дослідників української приватизації І. Панченко, пише, що “на початку, і на марші, і на підході не існувало осмисленої концепції приватизації, невідома вона і тепер (як не було і немає, коли взяти проблему ширше, економічної моделі розвитку, є тільки самі непрямі: недавні неоліберальні метання, державно-капіталістичне будівництво тепер, суто національного крою)” [1, с. 51]. Економічне становище України поглиблювалося тим, що тут невидимих масштабів набуло первісне нагромадження капіталу, основними формами якого стали: пограбування економіки в результаті роздержавлення і приватизації; масове скуповування акцій та сертифікатів у населення з метою заволодіння підприємствами, банками і т.п.; перерозподіл багатства з допомогою інфляції; знецінення заощаджень населення; самовільне захоплення земель, земельних родовищ, ресурсів; масове розкрадання державного майна; штучне зниження заробітної плати та її несвоєчасні виплати; спекулятивне завищення цін; встановлення високих процентних ставок; спекуляції на споживчому ринку; несплата (неповна сплата) податків; використання тіньових схем в експортно-імпорتنих операціях та ін. [2, с. 23]. В результаті таких перетворень підприємства України не тільки не отримали ефективного власника, а й була розбалансована економічна влада. Реформування власності не спонукало до структурних змін в економіці. Розбіжність економічних інтересів посилювало базу стихійності у використанні виробничого потенціалу, трудових та природних ресурсів. Трансформаційна криза 1991-1999 років змінюється незначним зростанням, яке потім знову призупиняється в результаті розгортання світової економічної кризи 2008–2009 років.

Отже, система відносин власності і економічна влада в Україні, що склалися в трансформаційний період, є неефективними і в такому вигляді не можуть забезпечити ні впровадження інноваційної моделі розвитку, ні модернізацію економіки в цілому.

Виведення економічної влади в Україні на рівень ефективного суспільного інституту має відбуватися в контексті тих прогресивних тенденцій (і змін), що проявляються у відносинах власності з початку сучасної науково-технічної революції (50-ті роки ХХ століття). Саме НТР зумовила і зумовлює революційні перевороти у продуктивних силах національних економік, інтенсивно проникає у відносини привласнення, змінюючи їх організаційні і економічні форми, створює нові і розвиває діючі інститути економічної влади¹.

Сучасна хвиля НТР проявилась у нових потребах до розвитку техніки, переході від індустріальних до інформаційних і нанотехнологій, інтелектуалізації та інноватизації економіки, зростанні ролі людини, людського і соціального капіталу. Тому підвищується в першу чергу роль не традиційних факторів виробництва – землі і капіталу, а інформації і знань, які примножують розумові потенції людини, інтелектуалізують виробництво і втілюються в нових поняттях – “інтелектуальна власність”, “інтелектуальний капітал”, “інтелектуальний продукт” [3, с. 9].

Інтелектуальна власність сьогодні є провідним фактором формування економічної влади. Саме володіння інтелектуальною власністю забезпечує, насамперед, владні функції суб’єкта економічної влади. Інформація і знання виступають як активний чинник виробництва, підводять під економіку інноваційну основу, інтелектуалізують виробничу діяльність, зумовлюють формування інноваційного капіталу.

Введення інтелектуальної власності в економічний обіг передбачає необхідні правочинності у різних господарюючих суб’єктів і супроводжується формуванням економічної влади. Отже, завдання модернізації економіки України в першу чергу мають пов’язуватися з розвитком інтелектуальної власності і “інтелектуальної” економічної влади. На це мають бути спрямовані зусилля всіх суб’єктів економічної

¹ Ми абстрагуємося від впливу на відносини власності і економічну владу неекономічних інститутів: політики, моралі, традицій, культури тощо.

влади і, насамперед, держави, яка регулює відносини інтелектуальної власності.

Наступним проявом економічної влади є фінансова влада. Її інститутами є гроші, права власності, фінанси, заощадження та нагромадження, бюджет, фінансові трансакції (кредитування, інвестування, страхування) та ін. Сьогодні, у відповідності із завданнями модернізації економіки України, важливим є досягнення взаємоузгодженості феноменів грошей та фінансів, способів їх мобілізації, розташування та спрямування, структуризація прав власності, фінансових організацій, фінансових трансакцій та їх інструментів, специфікації доходів та ризиків тощо [4, с. 246]. На нашу думку, для України надзвичайно актуальним є зміцнення державних фінансів, які б забезпечували потреби суспільного відтворення в умовах модернізації економіки, формування інтелектуального капіталу та високі соціальні стандарти життя українського народу. Важливим є інтеграція зусиль центральної фінансової влади з фінансовим та промисловим капіталом, підвищення ефективності і соціалізації діяльності фінансово-промислових груп.

Глибокого аналізу потребує такий вид економічної влади як корпоративна влада. Значення цього виду економічної влади сьогодні підвищується, поскільки відбуваються глибокі інституційні зміни в самій корпорації, рух до корпоративної економіки, покладання на корпорацію завдань інноваційного розвитку. В Україні корпоратизація ототожнюється з олігархізацією, що підриває прогресивне значення корпорації як форми поєднання інтересів і соціалізації виробництва. Тому нагальним завданням є удосконалення корпоративної власності і корпоративної системи управління, підвищення ефективності функціонування акціонерних компаній, перетворення їх на ефективних власників. В Україні надзвичайно актуальним є демократизація корпоративної власності та її соціалізація.

Особливим видом сучасної економічної влади є державна. Йдеться про здійснення державою тих економічних функцій, які випливають із загальнонаціональних інтересів і забезпечення потреб прогресивного розвитку всього суспільного виробництва. Матеріальною основою цього виду економічної влади є державна власність та державні фінанси. Сьогодні немає однозначних поглядів на широту владних функцій держави. Досить поширеною є концепція ліберальної моделі економічної системи, в якій економічна роль держави подається у вигляді “ночного сторожа”. Думається, що прихильники цієї моделі залишилися в розумінні соціально-економічного прогресу на рівні 17-18 століття, періоду панування дрібного товарного виробництва. Сучасне високотехнологічне виробництво є як наукоємним, так і інвестиційно масштабним. Організація науки, освіти, інноваційного виробництва, досягнення сталого розвитку потребують значної концентрації як фінансових, так і матеріальних ресурсів. За таких умов держава починає виконувати роль економічного центру, здійснюючи необхідні владні функції в інтересах всього суспільства і погоджуючи економічні інтереси всіх суб'єктів економічної влади.

Використана література:

1. *Панченко І. Quo vadistis? Казус “української приватизації” / І. Панченко // Економіка України. – 2012. – № 2. – С. 46-58.*
2. *Радченко В. В. Первісне нагромадження та власність в трансформаційній економіці України / А. А. Радченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 18. Економіка і право : зб. наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – № 6. – 179 с.*
3. *Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія / А. А. Чухно // Економіка України. – 2012. – С. 4-12.*
4. *Якубенко В. Д. Власність, економічна влада та управління : навч. посіб. / В. Д. Якубенко . – К. : КНЕУ, 2011. – 373 с.*

Аннотація

В статті досліджується взаємозв'язок відносин власності та економічної влади, напрямки та особливості утвердження економічної влади в Україні.

Annotation

The article examines the relationship of ownership relations and economic power lines and features strengthening economic governance in Ukraine.

УДК 37.014.5

Унінець І. М.

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [1].

З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його